

Методичні рекомендації
для самостійного вивчення теми
“Захист трудових прав викривачів.
Способи подання повідомлень про корупційні або пов’язані
з корупцією правопорушення та порядок їх розгляду”

I. Поняття викривача.

Відповідно до статті 1 Закону України “Про запобігання корупції” (далі - Закон) **викривачем** є фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомила про можливі факти корупційних або пов’язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, вчинених іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв’язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов’язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання.

Разом з тим, згідно Кримінального процесуального кодексу України **викривач** — фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, звернулася із заявою або повідомленням про корупційне кримінальне правопорушення до органу досудового розслідування (пункт 16² частини 1 статті 3 цього Кодексу).

Крім того, відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення викривач є свідком у справах про адміністративні правопорушення, пов’язані з корупцією (частина 3 статті 272 цього Кодексу).

II. Захист трудових прав викривача.

1. Права викривача виникають з моменту повідомлення інформації про можливі факти корупційних або пов’язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону.

2. Правові норми щодо захисту трудових прав викривачів в Україні містять Кодекс законів про працю України та Закон України “Про запобігання корупції”.

Статтею 2¹ вказаного Кодексу передбачено заборону будь-якої дискримінації у сфері праці, зокрема заборонено порушення принципу рівності прав і можливостей, пряме або непряме обмеження прав працівників у тому числі через повідомлення про можливі факти корупційних або пов’язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, а також за сприяння особі у здійсненні такого повідомлення.

Законом передбачено, що:

1) Викривачу не може бути відмовлено у прийнятті на роботу, його не може бути звільнено чи примушено до звільнення, притягнуто до дисциплінарної відповідальності чи піддано з боку керівника або роботодавця іншим негативним заходам впливу (переведення, атестація, зміна умов праці, відмова у призначенні на вищу посаду, зменшення заробітної плати тощо) або загрозі таких заходів впливу у зв’язку з повідомленням (частина 1 статті 53⁴ Закону).

Примітка: до негативних заходів впливу також належать формально правомірні рішення і дії керівника або роботодавця вибіркового характеру, які

не застосовуються до інших працівників у подібних ситуаціях та/або не застосовувалися до працівника у подібних ситуаціях раніше).

2) Викривачу не може бути відмовлено в укладанні чи продовженні договору, трудового договору (контракту) у зв'язку із повідомленням (частина 3 статті 53⁴ Закону).

Забороняється створювати перешкоди викривачу у подальшому здійсненні трудової, професійної, господарської, громадської, наукової або іншої діяльності, проходження ним служби чи навчання, а також вживати будь-яких інших дискримінаційних заходів у зв'язку з повідомленням.

3) Викривачу, права якого порушені всупереч положенням частин 1-3 цієї статті, гарантується поновлення порушених трудових прав (частина 4 статті 53⁴ Закону).

4) Викривач (його близька особа), звільнений з роботи у зв'язку з повідомленням, підлягають негайному поновленню на попередній роботі (посаді), а також їм виплачується середній заробіток за час вимушеного прогулу, але не більш як за один рік (частина 5 статті 53⁴ Закону).

Якщо заява про поновлення викривача, його близької особи на роботі (посаді) розглядається більше одного року не з їхньої вини, їм виплачується середній заробіток за весь час вимушеного прогулу.

5) Викривач, його близька особа, переведені на іншу постійну нижчеоплачувану роботу (посаду) у зв'язку з повідомленням, підлягають негайному поновленню на попередній роботі (посаді), а також їм виплачується різниця в заробітку за час виконання нижчеоплачуваної роботи, але не більш як за один рік (частина 6 статті 53⁴ Закону).

Якщо заява про поновлення викривача, його близької особи на роботі розглядається більше одного року не з їхньої вини, їм виплачується середній заробіток за весь час вимушеного прогулу.

Важливо: поновлення викривача (на посаду) відбувається на підставі рішення керівника або роботодавця, в тому числі на виконання рішення суду або припису Національного агентства з питань запобігання корупції (далі — Національне агентство) про усунення порушень трудових прав викривача (рішення суду чи припис Національного агентства про усунення порушень трудових прав викривача стосовно незаконного звільнення або переведення на іншу роботу викривача підлягає негайному виконанню).

Поновлення викривача на попередній роботі (посаді) відбувається з дати його звільнення. Після видання керівником, роботодавцем або суб'єктом призначення наказу або іншого розпорядчого документу про поновлення на роботі вносяться зміни до трудової книжки викривача, зокрема визнається недійсним запис про звільнення і робиться запис про поновлення на попередній роботі (посаді).

6) У разі наявності підстав для поновлення на роботі працівника, звільненого у зв'язку із здійсненням ним (його близькою особою) повідомленням, та за його відмови від такого поновлення йому виплачується грошова компенсація у розмірі шестимісячного середнього заробітку, а в разі неможливості поновлення - у розмірі дворічного середнього заробітку.

II. Щодо способів подання повідомлень про корупцію працівниками апарату та структурних підрозділів облдержадміністрації.

Статтею 53¹ Закону передбачено, що державні органи зобов'язані забезпечити функціонування **внутрішніх каналів** повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону.

Внутрішні канали повідомлення – способи захищеного та анонімного повідомлення інформації, яка повідомляється викривачем керівнику або уповноваженому підрозділу (особі) з питань запобігання та виявлення корупції органу або юридичної особи (далі — уповноважений підрозділ (особа), у якій викривач працює, проходить службу чи навчання або на замовлення якої виконує роботу (стаття 1 Закону).

В Донецькій облдержадміністрації уповноваженим підрозділом є управління з питань запобігання та виявлення корупції облдержадміністрації.

Повідомлення (у тому числі анонімне) підлягає розгляду, якщо наведена у ньому інформація містить фактичні дані, що вказують на можливе вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, інших порушень Закону, які можуть бути перевірені.

Облдержадміністрація забезпечує умови для надання повідомлень працівниками її апарату та структурних підрозділів зокрема через:

1. Електронну поштову скриньку “stopcorruption@dn.gov.ua”;
2. Електронну форму для відправлення повідомлення про корупцію “<https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLScggeepGBwpnKFzEG9SV36q5bY2ODmyA5uQG-NiO0HXs7PBQg/viewform>”;
3. Електронну пошту “18.oda@dn.gov.ua”.

III. Порядок розгляду повідомлень про корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення.

Якщо державним органом отримано **анонімне** повідомлення строк його перевірки складає 15 днів з дати отримання.

Якщо у вказаний строк перевірити інформацію, що міститься в повідомленні, неможливо, керівник відповідного органу або його заступник продовжують строк розгляду повідомлення до 30 днів з дня його отримання.

У разі підтвердження викладеної у повідомленні інформації керівник відповідного органу вживає заходів щодо припинення виявленого порушення норм Закону, усунення його наслідків та притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності.

Важливо: у разі:

- виявлення ознак кримінального корупційного правопорушення керівник відповідного органу інформує спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції (органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство);
- виявлення ознак адміністративного корупційного правопорушення керівник відповідного органу інформує Національне агентство (в частині

адміністративних правопорушень, вчинених службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, перелік яких визначено у примітці до ст. 51³ Закону) або територіальний орган Національної поліції (щодо адміністративних правопорушень, вчинених іншими особами).

Якщо державним органом отримано повідомлення **із зазначенням авторства** викривача, строк його перевірки складає:

1. У разі якщо отримана інформація не належить до компетенції органу, до якого вона надійшла, викривачу повідомляють про це у 3-денний строк без проведення попередньої перевірки із роз'ясненням щодо компетенції органу, уповноваженого на проведення перевірки або розслідування (у разі якщо отримана інформація стосується дій або бездіяльності керівника відповідного органу, до якого надійшла інформація, така інформація без проведення попередньої перевірки у 3-денний строк надсилається до Національного агентства, що визначає порядок подальшого розгляду такої інформації).

2. Якщо отримана інформація належить до компетенції органу, такий орган проводить попередню перевірку, що здійснюється у строк не більше ніж 10 робочих днів. За результатами попередньої перевірки службова особа, відповідальна за її проведення, приймає одне з таких рішень:

1) Призначити проведення внутрішньої (службової) перевірки у разі підтвердження фактів, викладених у повідомленні, або щодо необхідності подальшого з'ясування їх достовірності.

Примітка: внутрішня (службова) перевірка або розслідування проводяться у строк не більше 30 днів з дня завершення попередньої перевірки. Якщо у зазначений строк перевірити інформацію неможливо, керівник відповідного органу чи його заступник подовжують строк перевірки або розслідування інформації до 45 днів, про що повідомляють викривача.

За результатами внутрішньої (службової) перевірки службова особа, відповідальна за її проведення, приймає одне з таких рішень:

а) передати матеріали до органу досудового розслідування у разі встановлення ознак кримінального правопорушення або до інших органів, уповноважених реагувати на виявлені правопорушення (до інших органів, яким можуть бути передані матеріали, належать Національне агентство (в частині адміністративних правопорушень, вчинених службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, перелік яких визначено у примітці до ст. 51³ Закону) або Національна поліція (щодо адміністративних правопорушень, вчинених іншими особами);

б) у межах компетенції про притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні законодавства, інформацію стосовно яких повідомлено, про усунення виявлених порушень, причин та умов вчинення правопорушення, спричинених ними наслідків, а також про здійснення заходів щодо відновлення прав і законних інтересів осіб та відшкодування збитків, шкоди, завданої фізичним та юридичним особам внаслідок допущених порушень.

2) Передати матеріали до органу досудового розслідування у разі виявлення ознак злочину або до органів дізнання у разі виявлення ознак кримінального проступку.

3) Закрити провадження у разі непідтвердження фактів, викладених у повідомленні, при цьому викривачу письмово надають детальну інформацію про результати попередньої перевірки за його повідомленням у 3-денний строк з дня завершення перевірки.

Методичні рекомендації підготовлені
управлінням запобігання та виявлення корупції
облдержадміністрації

25.08.2025